

УДК 821.163.41

Бровко О.О.,
кандидат філологічних наук,
Київський національний університет ім. Т. Шевченка

МІСТО ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПРОБЛЕМА В НОВЕЛІСТИЧНИХ ТЕКСТАХ 20–30-Х РОКІВ ХХ СТ.

Наукове осмислення дезурбанізації як іманентної ознаки постіндустріального соціокультурного простору повертає філософів, соціологів, мистецтвознавців сьогодення до трактування цивілізаційно-культурного протистояння сільського та міського світів, актуального на різних етапах суспільного розвитку, у тому числі й у ХХ столітті.

Літературознавчі студії останнього десятиліття, присвячені художній інтерпретації проблеми опозиційності села й міста та можливості (неможливості) її перенесення в гармонійну площину, засвідчують різновекторність зацікавлень дослідників. Зокрема, Т. Скорбач [23] зупиняється на образі міста в поезії Михайля Семенка, С. Маринкевич [12] виокремлює урбаністичні мотиви лірики Тодося Осьмачки. Аналіз генетико-контактних зв'язків та типологічних паралелей визначив зміст розвідок О. Маленко [13], А. Гурдуза [5] та І. Набитовича [15]. Урбаністична проблематика роману В. Підмогильного "Місто" становить предмет наукової рецепції у працях Н. Павленко [17], І. Шапошникової [28], С. Нечипоренко [16], І. Куриленко [10] та інших науковців. О. Пашник розглядає творчість О. Копиленка крізь призму культурно-історичних універсалій, наголошуючи, що основна увага автора зацентрована на урбанізмі, на трансформації інваріантної категорії дому, тоді як "степ у текстах письменника є спорадичною реалією, яка семантизує неактуальний статичний космос, що не відповідає сучасному темпоритмові буття" [18]. Співвідношення універсалії степену та моделі міста у прозі "ланчан-марсівців" проаналізувала В. Дмитренко в монографії "Літературний дискурс "Ланки – МАРСу першої третини ХХ століття"" (2009) [2]. Проблема генезису, проблематики на поетики вітчизняної урбаністичної прози присвячена монографія В. Фоменко "Місто і література: українська візія" та дисертаційне дослідження "Українська урбаністична проза ХХ століття: еволюція, проблематика, поетика" [27]. Питання урбаністичного дискурсу українського письменства розглядали Р. Мовчан [14], М. Борисенко [11], та інші науковці.

Аналізуючи стильові доміанти письменства перших десятиліть ХХ століття, Л. Петренко стверджує: "В українській літературі 20–30-х років спостерігається зацікавлення прозаїків та поетів урбаністичною тематикою, зокрема осмислення феномена міського мешканця, людини натовпу, самотньої, вразливої, протиставлення села місту; монументалізація міста з переходом в апокаліптичний план" [19, 11]. Наприклад, замкнений урбаністичний простір у новелі Ю. Косача "Дада пізнає життя" завдяки біблійній символіці набуває ознак апокаліптичності: "Цей сірий город розкривався в кітловині чашею домів, садів і церков. Може тому,

що він лежав у китловині, може, тому, що не мав ріки – в ньому було душно. Повітря важко дихало розпеченим камінням, усе голубине, аж тверде небо накривало його душним шатром. Здавалось, город увесь час жде бурі, що кам'яниці лізуть одна на одну і жаско було подумати про їх прикру зустріч. І кіпоть, і пил стояли так над містом, мов важка чорна хмара” [20, 118]. Важливим, на нашу думку, є зауваження Л. Петренка щодо зв'язків урбаністичних ландшафтів “з їхнім хаосом, технічним прогресом з відчуттям болю, страху, внутрішнім дискомфортом людини”: “Шпенглерівська концепція “присмеркового міста”, що втрачає живий дух, стає опорою війни, жорстокості, простежується у творчості Б.-І. Антонича, М. Йогансена, Т. Осьмачки, Є. Плужника, В. Сосюри та інших” [19, 10]. Таким чином, у літературі перших десятиліть ХХ століття набуває актуальності символічно-узагальнений образ людини, якій протистоїть місто. У низці прозових творів саме з містом пов'язується почуття непевності, розчарування, незахищеності, самотності: “Українські автори усвідомлюють пріоритетність урбаністичної культури, але водночас наголошують на вічних культурних цінностях буття людини (земля, дім, поле), віддаючи їй перевагу” [19, 11].

Отже, **метою** пропонованої студії є спроба висвітлення екзистенційних вимірів проблеми міста на матеріалі вітчизняної прози 20–30-х років ХХ століття. **Матеріалом для спостережень** ми обрали тексти М. Хвильового, М. Івченка, Б. Тенети, О. Копиленка, Ю. Косача, В. Петрова (Домонтовича), Я. Качури, С. Васильченка. Безперечно, цими авторами не вичерпується повнота осмислення літературної урбаністики, що становить перспективну дослідницьку проблему. З. Голубева писала: “У літературі 20-х років **проблема взаємозв'язків міста й села** є однією з центральних, і роман не оминає її, хоч більшість творів (“Голландія” Д. Бузька, “Смерть” Б. Антоненка-Давидовича, “Де-факто” О. Кундзіча, “Срібний край” Дм. Гордієнка, “Перешихтовка” І. Кириленка, “Хлібна ріка” О. Слісаренка та ін.) торкаються цієї проблеми тільки побіжно” [4, 105]. Ми звернулися до новелістики, а також до текстів більшої епічної форми, структурованих за принципом інкорпорування новелістичних уключень, оскільки ця художня форма художньо увиразнює суперечності, що їх намагається досягнути людина початку ХХ століття.

Серед низки онтологічних питань набуває актуальності й антитеза села й міста в контексті явища маргіналізації, що має широке історичне, соціокультурне та соціально-психологічне тлумачення: “Зіткнення культур, яке відбувається у свідомості такої особистості – це форма вияву конфлікту соціальних груп, яку репрезентують різні культури. Ця відмінність часто виступає як розходження моральних ідеалів” [21, 71]. Дослідниця І. Прибиткова зазначає: “Суть ситуації можна визначити як контраст, напруженість або конфліктність соціальних груп, у якому члени однієї групи намагаються пристосуватися до іншої. Конфлікт виникає тоді, коли особистість починає ідентифікувати себе з пануючою групою, хоча насправді вона продовжує залишатися за її межами. Усвідомлення безглуздості життя нерідко закінчується трагічно” [21, 72]. Такий внутрішній стан є рушієм поведінки персонажів М. Хвильового, М. Івченка, В. Петрова (Домонтовича),

Б. Тенети. Водночас екзистенційний вимір цієї проблеми має виразне національне звучання. Із цього приводу літературознавець А. Юриняк, розмірковуючи над специфікою урбанізму творчості М. Хвильового, висловив таку думку: “Справжніх пролетарів-робітників у творах М. Хвильового ви майже не зустрінете. Питаєте – чому? Адже вони були в українських містах, були на фабриках, копальнях, по різних індустріальних підприємствах? Так, були і є. Але Хвильовий бачив, що, незважаючи на гучну більшовицьку пропаганду і заперечуючи її, робітництво українських міст і фабрик, як і колгоспне селянство, не господарі, а наймити” [29, 103]. Подібний загальний настрій і складний моральний клімат на шахтах Донбасу окремими деталями передає Я. Качура в романі “Ольга”, де фрагментарна побудова текстів посилює увагу до психологічних станів персонажів: “Над вагонами – крикливий гамів. Кляне чиясь одинока лайка. Нестримні ручаї заробітчан, робітники штурмують, заливають поїзд, що йде на Сталіно” [7, 87]. На нашу думку, психологічно такий емоційний стан частково суголосний фрагментові з “Вальдшнепів” М. Хвильового, коментуючи який, А. Юриняк пише: “А найголовнішою причиною хвилювань було, мабуть, те, що М. Хвильовий, як ніхто інший, бачив: місто в реальній, совєтській Україні тим часом не українське. Мовиться навіть не про недостатній відсоток української людності в українських містах, а про те, що українські міста не провадять української політики і не організують у цьому напрямі село” [29, 100].

Отже, змаргіналізована, розгублена особистість залишається на узбіччі національно нерідного урбаністичного ландшафту. О. Романенко відзначає, що предметом зображення у новелах і оповіданнях М. Івченка найчастіше стає душевний розлад особистості, що виник внаслідок втрати її зв'язку із землею (точніше – власною сутністю) [22, 10]. Ці мотиви переважають у ранній новелістиці М. Івченка (“До землі (Лірика осені)”), а також у повісті “Землі дзвонять”. У “Приборканому гайдамаці” В. Петров (Домонтович) цей екзистенційний конфлікт подає через образ годинника як утілення цивілізаційного прогресу. Луддитська ненависть до машин накладається в душі персонажа на невдалі спроби обстоювання власної ідентичності: “Машина нищила людське, хлопське, сільське – рустикальне! – в Савкові. Самого Савка нищила. І в Савкові здійснювалася ненависть до машини” [6, 332]. Погоджуємось із літературознавцем О. Лященко, яка так коментує цей текст: “Самогубство героя означає занепад його епохи, світоглядних цінностей, а також є початком теми розчарування, незадоволення суспільним цивілізаційним устроєм, накресленої в експериментально-психологічних романах автора” [11, 90–91]. В. Коряк писав: “Втрата рівноваги, дізгармонія – ось постійний її (інтелігенції) настрій. Настрій болю, нічим не затамованого” [8, 40]. Мотиви незадоволення та психологічної руйнації колишніх селян у місті художньо висвітлив і Б. Тенета. Загалом, за твердженням В. Дмитренко, образ степу в художньому світотворенні письменників, що належали до літературної організації “Ланка” – МАРС вжито з конотаціями вічності, волі, що дає можливість говорити про його зв'язок із “трансперсональною домінантністю”: “Крім того, при окресленні цього образу створюється бінарна опозиція степ–місто у значенні “вічне, природне, чисте,

гармонійне” – “минуще, морально нівельоване, дисгармонійне щодо природи” [2, 181]. Героїня повісті Б. Тенети “Гармонія і свинушник” Катерина Ласко захоплена виром оновлення, яке несе місто: *“Там життя цікаве, зовсім одмінне, нове і люди там справжні люди. Справді, у великому місті воно має бути новим, не тільки таким як тут, де ще й досі панує дяк, а дядьки по-старому пиячать, – тільки не горілка вже, а самогон. Тягнуло в незнані краї, де життя на тисячі фарб грає, де люди будують нове й не такі забиті, та темні, як тут”* [24, 54]. Дівчина перебуває у стані роздвоєння: декларована асексуальність, сприйняття тілесного як бруду несподівано для неї самої змінюються зовсім іншими бажаннями, а омріяне місто стає місцем руйнування мрій: *“Не звикла вона ще до міста, та боялася признатися Михайлові, що іноді її, котра нічого не боялася, там, у степах, в боях, під Перекопом, лякали люди, високі кам'яні гроби і лише іноді ритмічне дихання заводу і праця в робітничій околиці будили щось рідне, але так стомлювалась вона за вісім годин праці, що все пропадало марно.*

Як їхала сюди, здавалося, що тут всі розумні такі, хороші, а придивилася, то такі ж самі, як і всюди” [24, 55]. Урбаністичний хронотоп у Б. Тенети онтологічно укорінений у буттєві реалії самотньої людини. За словами В. Коряка, “розклад стався. Місто цілком полонило собі інтелігенцію. Але дарма! В думках інтелігенція ще живе старими спогадами, ще верне її до старих упертих форм, аж не помічає вона того, що довкола неї” [24, 44]. У місті руйнуються сподівання ще одного персонажа – Марійки, для якої місто – це *“ніч, вітер, хмари, туман і вогні”*. Її образ типологічно споріднений з постатями знедолених дівчат із літератури ХІХ століття, особливо з “Повії” І. Нечуя-Левицького та “Під тихими вербами”, “Серед темної ночі” Б. Грінченка. Однак трагізм, притаманний трактуванню жіночої долі в письменстві попередньої доби, у літературі 20–30-х років поступається іншій емоційній тональності, на яку вказує В. Коряк у статті “Місто в українській поезії”: *“Міська проституція приймається вже без жадного морального обурення, але філософічно-спокійно, як факт, нехай сумний, але доконечний в умовах міського життя!”* [8, 44]

Катерині чужі розмови про нові форми взаємин, що зводяться до брутальної розпусти, проте *“і любов є, щоб любити, і сили є, а життя примушує любити сіро <...>. Хоч круть-верть, хоч верть-круть, а в наші часи треба любити, як личить, з усіма подробицями, бо не маля ж я й добре розумію все <...>. Так іноді хочеться кричати від болю”* [25, 258]. В. Коряк у згаданій статті подає промовисту цитату, суголосну проблематиці твору Б. Тенети: *“Розвінчано, отже, саму сутноту кохання і ідеал кохання – жінку й чоловіка. Наслідок такий: – серед шакалів; пантер, псів, мавп, скорпіонів, хижаків, гадюк, що галасують, виють, що гарчать, серед усіх страховищ, що плазують по землі в гидотнім звірятникові нашого духу, один є найгірше за всіх, найпаскудніше. Хоч і не робе він дужих рушеннів і не голосе, проте він радо б утворив руїну з землі і своїм позіханням проковтнув цілий світ. Звір цей – Нудьга (Бодлер)”* [8, 45]. Думки Катерини не розуміли інші комунари, і навіть Михайло не зміг захистити її від розчарування, розпачу й несвідомо підштовхнув до загибелі. Героїня не сприймає міщанського оточення, сіра буденність викликає в неї

духовний супротив; занурена в чужий для неї урбаністичний світ цинізму, лицемірства та спотвореної моралі, дівчина шукає розради в мистецтві, сильних, але водночас високих почуттях та в степу, про що свідчить її повість “Гармонія і свинушник”, що дала назву всьому творові: “Порожньо. Ходжу в степ і відпочиваю там <...>. Здається, що повинен от-от десь загустити бубон і в єдиному такті повинні злитися люди, земля і небо <...>. Я шматок життя, а життя не хоче, щойно я злилася з ним. Закрутилася я з особистим життям” [25, 259]. Метафорично окреслені й причини загибелі Катерини Ласко: “А сама марніла. Видно вивіявся дух степовий” [25, 248]. Зв'язок зі степом підкреслює й портретна деталь, адже Катерина має очі, “вітром степовим навіяними”. О. Пашник наголошує на тому, що універсалія степу в творчості О. Копиленка може набувати також традиційної співвіднесеності із міфологемою землі в її генетивній функції: “Так, у романі “Визволення” письменник розкриває зв'язок “жінка-земля” саме через дескриптор степу” [18]. Описуючи героїню, О. Копиленко, суголосно Б. Тенеті, зазначає, що “<...> віє від неї плодовитим степом. Широкими ланами пшениці <...>. У ній заховане те краще, що є в селянській дівчині, яка приходить у місто” [9, 70].

У степу шукає розради й урівноваження й герой новели О. Копиленка “Esse homo!": “Навіть уже здається мені, що я зовсім не люблю великого міста, а люблю степ” [9, 294]. Однак більшості персонажів О. Копиленка не притаманні подібні рефлексії, оскільки провідними складниками його художнього світу є урбаністичні реалії (сталь, залізо), а також власне метафора народження міста: “Фабрика, завод, машина виробляє для кожного солодку цукерочку щастя. Живи, твори, вихваляй день і славу перемоги природи” [9, 84]. Якщо персонажі О. Копиленка пов'язують із містом своє майбутнє, то Б. Тенеті ближче сприйняття міста, що не має серця: “Це тільки великий мозок і велика грошова скарбниця. Тим то так пристрасно його ненавидять. Ненавиділи його Рескин і Ніцше, разом з ненавистю до грошового господарства. Гроші все нівелюють, знищують людську творчість. Вагнер за це кляв їх цілою душею. В місті оселилася Хвороба, ніби якась жива казкова потвора. Діти в першу чергу гинуть від неї. Це показує статистика, це занотовують поети” [8, 42]. Не має майбутнього і більшість персонажів “Гармонії і свинушника”: наслідки абортів, хвороби і смерть дитини, загибель головної героїні – це важкий підсумок пошуків молоддю власної ідентичності в міському соціумі. Натомість у настроєвій новелі “Місто”, написаній раніше за “Гармонію і свинушник”, Б. Тенета намагається вербалізувати складні почуття, що розривають душу його ліричного героя: “Я ненавиджу місто, як може його ненавидіти лише той, хто так любить його... Бо воно, як кам'яна труна, заховає в собі найкращі сили, висмоктує кров, витягує жили...

Бо воно з'їсть мене.

Я люблю його, як може любити лише той, хто бачить в ньому майбутнього паростки.

Я люблю тебе місто за те, що ти перемелюєш зерно на борошно.

Я, як закоханий, що припав до зрадливої жінки: почуває, що гострим ножом вже порізала шкіру й на серце надушує... а відірватися не може...

Я так люблю те місто прокляте, що ненавиджу до смерти... [24, 17].

Без такого психологічного надриву, але теж напружено почувається ліричний герой ще однієї одноіменної новели – “Міста” С. Васильченка: *“Я мовчазний і безлюдькуватий, люблю город, люблю близько одчувати таємничий світ наукових зорь, шум і гомін студентства, музеї, музику, театр... На все це я дивлюся, як колось малим у щілочку крізь баркан у чужий сад. Так зручніше. Приходжу я в місто із лісу, як вовк, непомітний нікому. Життя шумить, вабить, втягує мене, і я забуваю про ліс. Аж ось починає пекти і в ноги, і в руки, і в плечі, і я бачу, що тутешнє життя – пожежа. І я горю. Тоді я згадую про ліс і тікаю. Це не кожний зможе, мені ж легко. Підходжу до краю міста, піднімаю канат, яким воно обведено і якогоне всякий бачить і спотикається на нього, пригинаюсь і вільно виходжу за межі міста, в поле, в степ <...>”* [3, 405].

Образ українського степу як помежів'я Космосу й Хаосу художньо трансформовано в ліриці П. Тичини, Є. Маланюка, О. Лятуринської та інших митців. У прозі 20–30-х років спостерігаємо розгортання цієї опозиції у площині конфлікту цивілізаційно-культурного протистояння сільського та міського світів. Як відомо, міфопоетичне мислення розглядає опозиційні образи лісу й міста теж як утілення антитези на рівні “природа-культура”. Гармонія людини з доквіллям, на противагу дисгармонійному вирові міста, стає для письменника запорукою відновлення сил (доволі прозора аналогія з “Intermezzo” М. Коцюбинського): *“Легідний степовий вітерець продуває мої попечені рани, гасить на мені останки пожежі, і мені перестає боліти... І я їду, співаючи, в ліс, а в лісі я, самотній і мовчазний, стаю говірким і розповідаю про місто соснам, березам, дубам... І про те, як серце там уміють ворухити, і як зорі з неба здійсмають, і яке гаряче та пекуче там життя. І вони слухають мене, як чарівну казку”* [3, 405]. “Залізна рука города” в М. Коцюбинського теж не відпускає його ліричного героя, проте “гарячий вир” С. Васильченка має більше позитивних емоційних конотацій: *“Я не злий на місто, що воно пошарпало пухирі, забудеться біль, і я знову вечорами виходжу на край лісу і милуюся на город, на його різнобарвні огні і чарівний, далекий хвилюючий шум. Хвилює і тягне. І я знову піднімаю канат і їду в пожежу... У гарячий вир, щоб надивитися там, наслухатись того чарівного шуму”* [3, 405]. Ліричного героя С. Васильченка приваблює цей небезпечний, загадковий світ. В. Коряк підсумовує: *“Врешті місто утворює цілий своєрідний світ собі властивої краси, що має свій особливий ритм, настрої”* [8, 40].

Таким чином, у прозі 20–30-х років переважає осмислення урбаністичної тематики в контексті екзистенційних пошуків людини, яка онтологічно пов'язана із землею, однак опинилася на узбіччі міського простору. Художнє осмислення маргінальної особистості в новелістиці перших десятиліть ХХ століття може стати предметом подальшої наукової уваги.

Література

1. Борисенко М. Урбаністичні процеси в українській літературі 20-х років / М. Борисенко // Етнічна історія народів Європи. – К., 1999. – С. 3–5.
2. Дмитренко В. І. Літературний дискурс “Ланки”-МАРСу першої третини ХХ століття : монографія / В. І. Дмитренко. – Луганськ : Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – 280 с.
3. Васильченко С. Оповідання. Повісті. Драматичні твори / [упоряд. і приміт. Н. Шумило] / С. Васильченко. – К. : Наук. думка, 1988. – 600 с.
4. Голубєва З. Український радянський роман 20-х років / З. Голубєва. – Х. : Вид-во Харківського ун-ту, 1967. – 215 с.
5. Гурдуз А. І. До проблеми міфопоетичної парадигми творів О. Кобилянської “Земля” і Т. Гарді “Тесс із роду д’Ербервіллів” : опозиція “природа-місто” / А. І. Гурдуз // Літературна компаративістика. – К., 2005. – Вип. 2. – С. 137–147.
6. Домонтович В. Дівчина з ведмедиком. Болотяна Лукроза / Домонтович В. – К. : Критика, 2000. – 413 с.
7. Качура Я. Вибрані твори : у 2 т. / вст. ст. Бориса Буряка ; [упоряд. М. І. Качури] / Я. Качура. – К. : Держлітвидав, 1958. – Т. 2. – 603 с.
8. Коряк В. Місто в українській поезії / В. Коряк // Шляхи мистецтва. – Х., 1921. – № 1. – С. 40–47.
9. Копиленко О. І. Буйний хміль : роман; повість; оповідання / О. І. Копиленко. – К. : Дніпро, 1990. – 416 с.
10. Куриленко І. А. Екзистенційний вибір в романі “Місто” В. Підмогильного / І. А. Куриленко // Вісник. – Х., 2004. – № 631. – Вип. 41. – С. 263–266. – (Серія : філологія).
11. Лященко О. А. Наративний дискурс у прозі мистецького українського руху : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.06 ; Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка / О. А. Лященко. – К., 2006. – 203 с.
12. Маринкевич С. М. Стильові доміанти поезії Тодося Осьмачки : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 ; Дніпропетр. нац. ун-т / С. М. Маринкевич. – Д., 2003. – 19 с.
13. Маленко О. Місто і слово в естетичному ландшафті українського футуризму : вербалізація руху в часі та просторі / О. Маленко // Verba Magistri. – Х., 2008. – С. 115–122.
14. Мовчан Р. “Кобзар на мотоциклі”, або Урбанізм української модерністської прози 1920-х років / Р. Мовчан // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – К. : Педагогічна преса. – 2009. – № 1. – С. 84–102.
15. Набитович І. Й. Місто як сакральний локус : семантична й поетикальна парадигматика концепту Єрусалима в українській художній прозі ХХ віку / І. Й. Набитович // Наукові праці. – Кам’янець-Подільський, 2007. – Вип. 14. – Т. 2. – С. 124–134.
16. Нечипоренко С. В. Осмислення урбанізму в контексті проблеми героя і автора у романі “Місто” В. Підмогильного / С. В. Нечипоренко // Актуальні проблеми вивчення літературних родів. – Д., 2002. – Вип. 5. – С. 44–48.
17. Павленко Н. В. Маргінальна особа в урбаністичному просторі (по сторінках роману В. Підмогильного “Місто”) / Н. В. Павленко // Літературоведческий сборник. – Донецьк, 2000. – Вип. 3. – С. 153–159.
18. Пашник О. В. Творчість О. Копиленка крізь призму універсально-культурного аналізу [Електронний ресурс] / О. В. Пашник. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1589.html>.
19. Петренко Л. Я. Поетика експресіонізму в українській літературі 20–40-х років ХХ століття : автореф. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 / Л. Я. Петренко. – Івано-Франківськ, 2008. – 19 с.
20. Проза про життя інших : Юрій Косач : тексти, інтерпретації, коментарі [текст] / [упоряд. В. П. Агеєва]. – К. : Факт, 2003. – 352 с. – (Літературний проект “Текст + контекст”).

21. Прибиткова І. Ми – не маргінали, маргінали – не ми? / І. Прибиткова // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – № 11–12. – С. 70–86.
22. Романенко О. В. Концепція людини в українській літературі 20-х років (на матеріалі прози Г. Михайличенка, М. Хвильового, М. Івченка, В. Підмогильного) : автореф. дис. ... філол. наук : спец. 10.01.01 / О. В. Романенко. – К., 2002. – 21 с.
23. Скорбач Т. В. Мовний образ простору в поезіях М. Семенка і В. Поліщука : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Т. В. Скорбач. – Х., 1999. – 20 с.
24. Тенета Б. Гармонія і свинушник : частина I / Борис Тенета // Життя й революція. – 1927. – № 7–8. – С. 48–75.
25. Тенета Б. Гармонія і свинушник : частина II / Борис Тенета // Життя й революція. – 1927. – № 9. – С. 240–259.
26. Тенета Б. Місто / Б. Тенета // Життя й революція. – 1926. – С. 17–21.
27. Фоменко В. Г. Українська урбаністична проза ХХ століття : еволюція, проблематика, поетика : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.01 / В. Г. Фоменко. – К., 2008. – 40 с.
28. Шапошникова І. Лексичне відображення соціальної інфраструктури міста у романі В. Підмогильного “Місто” / І Шапошникова // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства ; Міжнар. наук. конф. “Українська література в загальноєвропейському контексті”. – Ужгород, 2002. – Вип.5. – С. 281–283.
29. Юриняк А. Літературний твір і його автор : монографія літературного факту і критичні нариси / А Юриняк. – Буенос-Айрес : Перемога, 1955. – 289 с.

Анотація

Стаття присвячена актуальній для української культури проблемі екзистенції маргінальної особистості в урбанізованому просторі. Ці тенденції знайшли яскраве художнє втілення у прозі 20–30-х років ХХ століття. Оповідні стратегії української прози свідчать про тісне спілкування між сучасними і традиційними способами організації текстів. Розкриттю художнього потенціалу прозових творів урбаністичної проблематики сприяють варіації розповідних інстанцій на відповідних рівнях художньої комунікації.

Ключові слова: художня концепція людини, маргінальна особистість, урбанізм, екзистенція.

Аннотация

Статья посвящена актуальной для украинской культуры проблеме экзистенции маргинальной личности в урбанизированном пространстве. Эти тенденции нашли яркое художественное воплощение в прозе 20–30-х годов ХХ века. Повествовательные стратегии украинской прозы свидетельствуют о тесном взаимодействии современных и традиционных способов организации текстов. Раскрытию художественного потенциала прозаических произведений урбанистической проблематики способствуют вариации повествовательных инстанций на соответствующих уровнях художественной коммуникации.

Ключевые слова: художественная концепция человека, маргинальная личность, урбанизм, экзистенция.

Summary

The article is devoted to a problem of existence marginal person in the urban society. It is actual for the Ukrainian culture. These tendencies are seen through-out the prose 20–30's years of XX century. Narrative strategies of the Ukrainian prose allow speaking about the close contact between modern and traditional ways of the text organization Underlined narrative hierarchies' nuance peculiarities at the corresponding levels of fiction communication contribute to exposure of a artistic potential of prose works of a short story genre.

Keywords: the art concept of the person, marginal person, urbanizm, existence.